

Verkefni

- 1 Hvað er EFTA?
- 2 Hvenær og hvers vegna var það stofnað og hver voru stofniriki þess?
- 3 Hvaða lönd eru í EFTA í dag?
- 4 Hvert var frá upphafi meginhlutverk EFTA?
- 5 Hvar eru höfuðstöðvar EFTA?
- 6 Hvenær gengu Íslendingar í EFTA?
- 7 Hver hefur verið reynsla íslenskra iðnfyrirtækja af EFTA-aðildinni?
- 8 Hver eru meginhlutverk EFTA í dag?

Evrópusambandið

23

Efnahagsbandalag Evrópu (EBE)

Efnahagsbandalag Evrópu var stofnað í Róm árið 1957 með undirritun Rómarsáttmálans en tók til starfa ári seinna, þ.e. 1958. Sex lönd stóðu að stofnun Efnahagsbandalags Evrópu: Frakkland, Þýskaland, Ítalía, Holland, Belgía og Lúxemborg.

Það voru þrjár meginástæður fyrir stofnun EBE:

- Óskín um frið í Evrópu. Stofnendur EBE trúðu því að aukin viðskiptaleg og efnahagsleg tengsl drægju úr líkum þess að styrjaldir brytust á ný út í Evrópu.
- Löndin vildu mynda viðskiptaheild sem gæti skapað efnahagslegt mótvægi við Bandaríkin í vestri.
- Löndin vildu mynda viðskiptaheild sem gæti skapað efnahagslegt mótvægi við Sovétríkin og Austur-Evrópu.

Evrópubandalagið (EB)

Efnahagsbandalag Evrópu tók upp nýtt nafn árið 1967 og varð að Evrópubandalaginu. Árið 1973 stækkaði Evrópubandalagið þegar þrjú ný lönd bættust við: Bretland, Írland og Danmörk. Grikkland bættist síðan við árið 1981 og Spánn og Portúgal árið 1986.

Evrópusambandið (ESB)

Evrópubandalagið tók enn upp nýtt nafn 1992 og heitir síðan Evrópusambandið. Árið 1995 komu Finnland, Svíþjóð og Austurríki inn í ESB. Og í maí 2004 bættust enn tíu lönd í hópinn. Það voru Pólland, Ungverjaland, Tékkland, Eistland, Lettland, Litháen, Kýpur, Malta, Slóvenía og Slóvakía. Þann 1. janúar 2007 bættust síðan tvö lönd með 30 milljónir íbúa í hópinn. Þessi lönd eru Búlgaría og Rúmenía.

Árið 2007 þegar fimmtíu ár voru liðin frá stofnun EBE voru

aðildarlöndin því orðin 27 talsins, íbúarnir voru rúmlega 496 milljónir talsins, og var Evrópusambandið þar með orðin stærsta viðskiptaheild í heimi.

Rómarsáttmálinn

Eftirfarandi stefnumið Rómarsáttmálans frá 1957 lýsa vel hugmyndum stofuríkjanna um tilgang Efnahagsbandalags Evrópu:

1. Aðildarríkin skulu fella niður alla tolla og viðskiptahömlur sín á milli en reisa sameiginlegan tollmúr gagnvart þjóðum utan bandalagsins. ESB er því svokallað tollabandalag.
2. Vinnumarkaður aðildarlandanna skal vera sameiginlegur.
3. Fjármagnsmarkaður aðildarlandanna skal vera sameiginlegur.
4. Þjónustumarkaður aðildarlandanna skal vera sameiginlegur.
5. Vörumarkaður¹ aðildarlandanna skal vera sameiginlegur.
6. Sameiginleg landbúnaðarstefna² verður í aðildarlöndunum.
7. Aðildarlöndin hafa sameiginlega stefnu í samgöngum og flutningum.
8. Viðskiptastefna aðildarlandanna verður sameiginleg. ESB hefur með höndum gerð viðskiptasamninga fyrir hönd ESB-þjóðanna við þjóðir utan sambandsins.
9. Stefnt skal að því að efla samkeppni og draga úr einokun innan sambandsins.

Auk hinna þriggja ástæðna sem fyrst voru taldar fyrir stofnun EBE vögu eftirtaldir ástæður þungt til stuðnings efnahagslegri samvinnu aðildarríkjanna:

- Sérhæfing og stærri markaðir leiða til lægra vöruverðs og bættra lífskjara í EBE vegna aukinnar stærðarhagkvæmni fyrirtækja.
- Lægra vöruverð bætir samkeppnisstöðu aðildarlandanna og eykur útflutningsverðmæti þeirra.

¹ Líðir tvö til fimm eru svokallað *fjárfrelsi*, sjá nánar í kafla 25.

² Stefnan er kölluð CAP (Common Agricultural Policy).

- Erlendar fjárfestingar aukast í löndum EBE vegna þess hversu stórt markaðssvæðið er. Þessar fjárfestingar munu auka hagvöxt í EBE.
- Aukin samkeppni í kjölfar minni viðskiptahamla færir fjármagn frá þeim fyrirtækjum sem gefa lítið af sér til þeirra sem eru arðbærari. Þetta stuðlar að bættri nýtingu framleiðsluþáttanna.
- Stærri markaður virkar hvetjandi á athafnamenn í EBE og eykur þar af leiðandi frumkvæði og nýsköpun.

Kostir og gallar tollabandalaga

Efnahagslega kosti og galla aðildar tollabandalagi er erfitt að reikna út. Til eru tvö hugtök, viðskiptafráhvarf og viðskiptamyndun, sem varpa nokkru ljósi á þetta.

Viðskiptafráhvarf

Viðskiptafráhvarf er það kallað þegar land sem gerist aðili að tollabandalagi kaupir dýrari innflutningsvörur eftir inngöngu sína í bandalagið. Þetta gerist ef landið hefur áður keypt ódýrar vörur af þjóðum utan bandalagsins, vörur sem nú verða dýrari vegna þeirra tolla sem settir eru á innfluttar vörur frá þjóðum utan bandalagsins. Bretar keyptu t.d. mjög ódýrar matvörur fyrir inngönguna 1973 af Samveldislöndunum, t.d. Ástralíu, Nýja-Sjálandi og Suður-Afríku. Eftir inngönguna í EB keyptu þeir dýrari matvörur af þjóðum innan EB.

Viðskiptamyndun

Viðskiptamyndun er það kallað þegar lönd, eftir inngöngu í tollabandalag, kaupa ódýrari vörur innan bandalagsins en þau gátu keypt áður. Þetta gerist vegna tollalækkana eða afnáms annarra viðskiptahindrana. Íslendingar mundu kaupa ódýrari matvörur eftir inngöngu³ í ESB því að þá gætu þeir ekki sett innflutningshöft og ofurtolla á landbúnaðarvörur frá ESB. En auðvitað þurfa Íslendingar ekki að ganga í ESB til að afhema slíkar hömlur. Innflutningsbönn og aðrar hömlur á innflutning landbúnaðarvara er einhliða ákvörðun íslenskra stjórnvalda.

³ Reiknað hefur verið út að matarverð hér á landi muni lækka um 40% við inngöngu í ESB.

Þessi ákvörðun er tekin í þeim tilgangi að verja íslenskan landbúnað fyrir samkeppni erlendis frá.

Neytendur tapa á viðskiptafráhvarfi en hagnast á viðskiptamyndun. Því hærri tolla sem þjóð leggur á vörur og því meiri viðskiptahömlur sem hún býr við fyrir aðild að tollabandalagi þeim mun meiri líkur eru á viðskiptamyndun og jákvæðum áhrifum við inngöngu hennar í tollabandalag.

Bætt lífskjör

Tollabandalög eru fyrst og fremst stofnuð í þeim tilgangi að bæta lífskjör þjóðanna innan bandalagsins. Þetta á að gerast með frjálsum viðskiptum og aukinni hagkvæmni sem orsakast af aukinni sérhæfingu og samkeppni. Venjulega er talið að meiri líkur séu á því að þjóðir hagnist af efnahagsbandalögum eftir því sem þær eru líkari efnahagslega. Því hefur til dæmis verið haldið fram að Ísland, sem enn er stór hráefnaframleiðandi, myndi hagnast af bandalagi við þjóðir sem eru fyrst og fremst hráefnaframleiðendur.

Langstærstur hluti utanríkisviðskipta okkar er við þjóðir ESB. Þannig fóru árið 2005 74,6% af vöruútflutningi okkar til ESB en 61,6% af vöruinnflutningi okkar kom þaðan. Viðskipti landa á milli verða sífellt mikilvægari og íslenskt atvinnu- og viðskiptalíf hefur tekið stórstígu breytingum.

Menningarleg einangrun

Sumir hafa áhyggjur af því að tollabandalög valdi menningarlegri einangrun. Þjóðir sem eru hluti af stórum viðskiptaheildum telja sig stundum ekkert hafa að sækja til þjóða utan bandalagsins. Stórum þjóðum og viðskiptaheildum sem eru sjálfum sér nógar á flestum sviðum og búa við góð lífskjör hættir stundum til að einangrast og finnast þær ekki þurfa neitt til annarra að sækja, hvort sem er efnahags- eða menningarlega. Evrópubúar hneykslast stundum á því hvað þeim finnst Bandaríkjamenn víta lítið um Evrópulönd og menningu þeirra. Ætli Asíubúum fyndist ekki þekking Íslendinga heldur brotakennd ef þeir væru spurðir út úr um menningu og efnahagslíf í þeim heimshluta?

Pólitískt valdaafsal

Margir líta á inngöngu þjóða í ESB sem pólitískt valdaafsal.

Þjóðir hætti að ráða sínum eigin málum. Valdið sé flutt til stofnana ESB í Brussel. Ráðherraráðið í Brussel setur lög sem undirbjúin eru af Framkvæmdastjórn ESB og Leiðtogaráðið leggur meginlinurnar til framtíðar. Æðsta dómssvald í málefnum ESB er hjá Evrópudómstólnum. Þjóðirnar í ESB hafa sannarlega afsalað sér miklum pólitískum völdum til sameiginlegra stofnana ESB.

Yfirþjóðlegt vald

Við inngöngu í ESB öðlast þjóðirnar yfirþjóðlegt vald. Lög ESB eru æðri lögum landanna og hver þjóð öðlast tillögu og atkvæðisrétt í stofnunum ESB þar sem sett eru lög og reglur sem gilda ekki eingöngu í þeirra eigin landi, heldur einnig í öllum öðrum aðildarlöndum ESB.

Sumir halda því fram að eingöngu með þátttöku í ESB geti þjóðirnar þrjár⁴ á Evrópska efnahagssvæðinu, sem eru utan ESB, haft áhrif á lagasetningu í ESB. Mörg þeirra laga sem ESB setur í mikilvægum málaflokkum þurfa Ísland, Noregur og Lichtenstein að taka upp síðar. Flestir virðast nú sammála því hér á landi að aðild Íslands að Evrópska efnahagssvæðinu hafi verið okkur til mikilla hagsbóta.

Aukinn stuðningur?

Sumir segja að smáþjóð eins og Íslendingum gæti verið styrkur að aðild þar sem samningar okkar við þjóðir utan bandalagsins hefðu stuðning ESB.

Aðgangur að upplýsingum og rannsóknum ESB

Aðrir segja að upplýsingaöflun og rannsóknir ESB nýtist okkur aðeins með aðild að ESB og þetta séu upplýsingar og rannsóknir sem við hefðum aldrei bolmagn til að framkvæma ein vegna smæðar okkar.

Kemur sjávarútvegsstefna ESB í veg fyrir aðild Íslendinga?

Ef Ísland hygðist sækja um aðild að ESB yrðu reglur ESB um að fiskimið landanna séu sameiginleg eign sambandslandanna okkur erfið. Sumir segja að reglur ESB séu þannig að við mundum halda áfram að veiða allan okkar fisk hér við land

⁴ Noregur, Ísland og Lichtenstein.

vegna þess að réttur til veiða byggji á veiðireynslu undanfarandi ára. Öll lönd sem nú eiga aðild að ESB hafa fengið undanþágur og sérstaka samninga um einstök atriði vegna sérstöðu sinnar í mörgum og ólíkum málaflokkum. Umsókn um aðild fylgir langt samningaferli þar sem rædd er sérstada þess lands sem sækir um aðild. Enginn veit því hvað kæmi út úr slíkum samningum. Niðurstæða slíkra samninga yrði e.t.v. óásættanleg fyrir Ísland. Það er pólitískt ákvörðun að sækja um en ef slík ákvörðun er tekin fáum við að vita hvort innganga í ESB sé skynsamleg fyrir okkur eða ekki. Þær upplýsingar fást trúlega ekki nema að undangengnu samningaferli í kjölfar umsóknar.

Helstu stofnanir Evrópusambandsins

Leiðtogaráðið

Í leiðtogaráðinu (The European Council) eiga sæti forsætisráðherrar aðildarlandanna auk forseta framkvæmdastjórnarinnar. Einnig sitja utanríkisráðherrar landanna fundi ráðsins og einn af fimm varaforsetum framkvæmdastjórnarinnar.

Fundirnir eru haldnir a.m.k. tvisvar á ári. Hlutverk leiðtogaráðsins er stefnumótun. Það samhæfir mikilvæga stefnumótun innan ESB og leggur línurnar um framtíðarstefnuna. Það greiðir úr ágreiningsefnum sem ekki hefur tekst að leysa í ráðherraráðinu og því koma mörg mikilvægustu úrlausnarefni ESB til kasta leiðtogaráðsins. Leiðtogaráðið hefur látið sífellt meira til sín taka undanfarin ár, bæði í utanríkismálum, sem og dóms- og innanríkismálum.

Ráðherraráðið

Alþingi Íslendinga fer með löggjafarvaldið hér á landi og þess vegna liggur beinast við að draga þá ályktun að löggjafarvaldið innan Evrópusambandsins sé að finna á Evrópuþinginu. Svo er þó ekki. Löggjafarvaldið í Evrópusambandinu er hjá ráðherraráðinu (The Council of Ministers) sem er ein valdamesta stofnun ESB. Í ráðherraráðinu eiga sæti ráðherrar aðildarlandanna 27. Þegar ráðherraráðið fjallar um breytingar á lögum eða samþykktum í einstökum málaflokkum mæta allir ráðherrar í viðkomandi málaflokki, hver frá sínu landi. Þegar fjallað er um landbúnaðarmál mæta því landbúnaðarráðherrarnir 27, hver frá sínu landi. Aðilar að ráðherraráðinu koma hver úr sinni ríkis-

stjórn og ber þeim því að gæta hagsmuna síns lands í ráðherraráðinu, auk þess sem þeim ber að hafa hagsmuni ESB að leiðarljósi. Aðildarlöndin skiptast á um að hafa forsæti í ráðinu. Hvert land hefur forsæti sex mánuði í senn.

Í ráðherraráðinu hafa löndin 27 alls 321 atkvæði. Fjögur fjölmennustu ríkin, Þýskaland, Bretland, Frakkland og Ítalía, hafa hvert um sig 29 atkvæði eða alls 116 atkvæði. Sameiginlegur fólksfjöldi þessara fjögurra landa er 57% mannfjöldans í ESB. Þau hafa samt ekki meirihluta atkvæða í ráðinu, heldur 36%. Til þess að hafa hreinan meirihluta í ráðherraráðinu þarf 161 atkvæði svo að löndin fjögur þurfa stuðning a.m.k. tveggja landa í viðbót til þess að koma málum í gegn.

Það eru margfalt fleiri íbúar á bak við hvert atkvæði fjölmennustu landanna en á bak við atkvæði fámennari landa. Þannig hefur Lúxemborg aðeins rúmlega 100.000 íbúa á bak við hvert atkvæði sitt í ráðherraráðinu en Þýskaland tæplega 3 milljónir íbúa á bak við hvert atkvæði sitt. Sumar ákvarðanir í ráðinu eru teknar einróma, aðrar með auknum meirihluta atkvæða og í enn öðrum tilvikum ræður einfaldur meirihluti atkvæða. Ráðherraráðið gegnir sams konar hlutverk í ESB og Alþingi á Íslandi.

Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins

Framkvæmdaivaldið á Íslandi er hjá ríkisstjórninni en framkvæmdaivaldið hjá Evrópusambandinu er hjá framkvæmdastjórn Evrópusambandsins (The European Commission). Framkvæmdastjórninni er skipt upp í 27 deildir sem eru ekki ósvipaðar fagræðuneytnum hér á landi. Aðildarríkin 27, eða réttara sagt ríkisstjórnir þeirra, tilnefna tuttugu og sjö framkvæmdastjóra sem velja síðan forseta framkvæmdastjórnarinnar⁵ úr sínum hópi. Tilnefning framkvæmdastjóranna er til fimm ára og hin löndin 26 verða að samþykka tilnefningu þeirra. Þannig á einn fulltrúi frá hverju landi setu í framkvæmdastjórninni.⁶

⁵ Forseti framkvæmdastjórnarinnar er nokkurs konar forsætisráðherra ESB.

⁶ Frá og með 1. nóvember 2004.

Aðsetur Framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins í Brussel

Evrópudómstóllinn
í Lúxemborg

Þess hefur framkvæmdastjórnin á að skipa 18.000 manna föstu starfsliði. Framkvæmdastjórnunum 27 ber að hafa hagsmunum ESB að leidarljósi þar sem þeir fara með stjórn ákveðins málaflökks fyrir öll löndin innan ESB.

Evrópudómstóllinn

Dómsvaldið hér á landi er í höndum héraðsdómsstóla og Hæstaréttar. Í Evrópusambandinu er Evrópudómstóllinn (The Court of Justice) æðsta og eina dómsstigið. Dómstóllinn dæmir eingöngu í þeim málum sem snerta samþykktir og lög Evrópusambandsins. Niðurstöðum dómsins verður ekki áfrýjað.

Meginhlutverk Evrópudómstólsins er að sjá um að framkvæmd aðildarlandanna á sáttmálum ESB sé í samræmi við lög og reglur sambandsins og að þessi lög og reglur séu ekki túlkuð eða þeim beitt á mismunandi hátt í löndum ESB. Ríkisstjórnir, stofnanir, fyrirtæki og einstaklingar geta skotið málum sínum til Evrópudómstólsins. Aðeins örlitill hluti þeirra mála sem koma til kasta dómstólsins er dómtekinn. Flestir deiluaðilar láta sér nægja að heyra álit eða umsögn dómsins. Í dómstólnum eiga nú sæti 27 dómara, einn frá hverju landi, og auk þeirra átta hæstaréttarlögmenn. Þeir eru tilnefndir af ríkisstjórnunum landanna til sex ára í senn. Dómstóllinn hefur aðsetur sitt í Lúxemborg.

Evrópuþingið

Á Evrópuþinginu (The European Parliament) í Brussel eiga nú sæti 785 þingmenn frá 27 aðildarlöndum ESB. Þeir eru allir kosnir á sama degi í beinni hlutfallskosningu til fimm ára í senn, hver frá sínu landi. Fjölmennasta landið, sem er Þýskaland, hefur 99 þingmenn á Evrópuþinginu en Malta sem er fámenn-

asta ríki ESB kys fimm þingmenn. Í Þýskalandi eru tæplega 850.000 íbúar á bak við hvern þingmann á Evrópuþinginu en á Möltu eru þeir meira en tíu sinnum færri eða um 80.000 íbúar. Vægi atkvæða er því miklu meira hjá smáþjóðunum en hjá þeim stærri. Þannig eykur ESB völd smáþjóða á kostnað stórþjóða innan bandalagsins.

Hlutverk Evrópuþingsins er fyrst og fremst að hafa eftirlit með störfum framkvæmdastjórnarinnar og ráðherraráðsins. Það samþykkir fjárlög ESB og skipun nýrrar framkvæmdastjórnar og hefur völd til að setja alla framkvæmdastjórnina af en til þess þarf samþykki 3/4 hluta atkvæða á þinginu. Þingið hefur ekki vald til að setja einstaka framkvæmdastjóra af.

Á þinginu eiga nú sæti fulltrúar níu stjórnmálahreyfinga sem sækja fylgi sitt til sjötíu flokka í aðildarríkjunum en auk þess eru á Evrópuþinginu margir óháðir þingmenn. Þingið er fremur valdalið en völd þess munu eflaust aukast í framtíðinni vegna vaxandi óánægju almennings í ESB sem finnst hann ekki hafa mikil áhrif á ákvarðanatöku í ESB.

Það er augljós ástæða fyrir því að ráðherraráðinu hefur verið fengið lögjafarvaldið í hendur en ekki Evrópuþinginu. Aðeins ráðherraráðið og leiðtogaráðið endurspeglar þau pólitísku völd sem ríkja í aðildarlöndunum hverju sinni.

Evrópuþingið er kosid beinni kosningu í aðildarlöndunum til fimm ára og á fimm ára kjörtímabili Evrópuþingmanna geta pólitísk valdahlutföll í löndum ESB breyst.

Maastricht-samkomulagið

Maastricht er litil og falleg borg í Hollandi. Íbúarnir voru ekki sérstaklega ánægðir með þá neikvæðu athygli sem borgin hlaut árið 1991 þegar leiðtogafundur ESB var haldinn þar. Samningurinn sem kenndur er við borgina var satt að segja mjög umdeildur meðal aðildarþjóða ESB þegar hann var borinn undir atkvæði í heimalöndunum. Danmörk felldi samninginn en aðrar þjóðir voru misánægðar með innihald hans. Hann var staðfestur af aðildarþjóðunum 1. desember 1992. Við gildistöku samningsins breyttist nafn Evrópubandalagsins í Evrópusambandið.

Samningurinn vísar veginn til enn aukinnar sameiningar Evrópu og er viðbót við Rómarsáttmálann. Meginatriði hans eru tilgreind hér á eftir.

Mynd 23.1 Íbúafjöldi, þingmannafjöldi og atkvæðafjöldi einstakra landa innan ESB

Aðildarlönd ESB (2007)	Íbúafjöldi (þúsundir)	Fjöldi atkvæða í ráðherraráðinu	Fjöldi fulltrúa á Evrópuþinginu
Austurríki	8.206	10	18
Belgía	10.445	12	24
Bretland	60.209	29	78
Danmörk	5.415	7	14
Finnland	5.261	7	14
Frakkland	63.587	29	78
Grikkland	11.244	12	24
Holland	16.407	13	27
Írland	4.234	7	13
Ítalía	58.751	29	78
Lúxemborg	468	4	6
Portúgal	10.605	12	24
Spánn	45.061	27	54
Svíþjóð	9.047	10	19
Þýskaland	82.422	29	99
Pólland	38.536	27	54
Tékkland	10.280	12	24
Ungverjaland	10.076	12	24
Slóvakía	5.431	7	14
Litháen	3.596	7	13
Lettland	2.290	4	9
Slóvenía	2.011	4	7
Eistland	1.332	4	6
Kýpur	818	4	6
Malta	402	3	5
Rúmenía	22.329	14	35
Búlgaría	7.761	10	18
Alls 27 lönd	496.200 (2006)	Alls 345 atkvæði (jan. 2007)	785 fulltrúar (2007)

1. Evran og Seðlabanki Evrópu

Með Maastricht-samkomulaginu var ákveðið að sameiginlegur gjaldmiðill, sem síðar fékk heitið „evra“, skyldi tekinn upp í aðildarlöndunum eigi síðar en í árslok 1999. Það var samt ekki fyrr en 1. janúar 2002 sem peningaseðlar í þessum gjaldmiðli voru teknir í notkun og gömlu seðlarnir voru teknir úr umferð þann 28. febrúar sama ár.

Til að öðlast heimild til að taka upp evruna þurftu löndin að hafa verið aðilar að evrópska myntkerfinu (EMU) í tvö ár fyrir upptöku evrunnar og auk þess að uppfylla nokkuð ströng efnahagsleg skilyrði um litla verðbólgu, lága vexti, lítinn halla á ríkissjóði, auk þess sem skuldir þjóðarinnar máttu ekki fara upp fyrir ákveðið hlutfall af landsframleiðslu.

Samkvæmt Maastricht-samkomulaginu á stjórn peningamála evrulandanna að vera í höndum Seðlabanka Evrópu, en hann tók til starfa árið 1998 í Frankfurt og er algjörlega sjálfstæð stofnun sem ákveður m.a. sameiginlega vexti í öllum evrulöndunum og fer að auki með yfirstjórn allra peningamála evrulandanna.

2. Evrópskur borgararéttur

Með Maastricht-samningnum öðluðust íbúar ESB rétt til að kjósa til sveitastjórna í því landi þar sem þeir eru búsettir þótt það sé ekki það land sem þeir eru ríkisborgarar í. Dani sem vinnur og býr í Bretlandi má kjósa í sveitarstjórnarkosningum í Bretlandi og hann má einnig kjósa breska þingmenn á Evrópuþingið þó að hann megi ekki kjósa þingmann á breska þingið í sínu kjördæmi. Eingöngu breskir ríkisborgarar mega kjósa þingmenn á breska þjóðþingið. Evrópsk borgararéttindi eru nokkuð svipuð þeim réttindum sem Norðurlandabjóðirnar veita hver annarri.

3. Völd Evrópuþingsins styrkt og valdsvið þess aukið.

Frá 1995 hefur Evrópuþingið samþykkt tilnefningu framkvæmdastjórnanna og einnig kjör forseta framkvæmdastjórnarinnar. Alla alþjóðlega samninga þarf auk þess að bera upp til samþykktar á Evrópuþinginu.

4. Aukin framtíðarverkefni Evrópusambandsins

Verkefnasviðum Evrópusambandsins var fjölgað verulega með

Maastricht-samkomulaginu. Neytendavernd, opinber heilbrigðis- stefna, útgáfa vegabréfsáritana, uppbygging innri samgöngukerfa, póst- og símamálþjónusta, **orkumál**, **þróunaraðstoð**, **iðnaðarmál**, skólamál, menningarmál, **umhverfisvernd**, **rannsóknar- og þróun-** arstörf og aukin félagsleg réttindi launþega eiga öll að verða við- fangsefni ESB í framtíðinni.

5. Verður sameiginlegur her í Evrópu í framtíðinni?

Löndin hyggjast koma á sameiginlegri utanríkis-, öryggis- og varnarmálastefnu.

Frá 1993 hefur ráðherraráðið samþykkt um sjötiu sameigin- legar yfirlýsingar í utanríkismálum og samþykkt um fimmtíu sameiginlegar aðgerðir. ESB áformar einnig að setja upp við- bragðsherafla sem sinnt geti friðargæsluverkefnum með stuttum fyrirvara.

6. Sameiginleg lög skulu gilda í löndum ESB í málefnum launafólks og innflytjenda

Löndin skulu samkvæmt Maastricht-samkomulaginu hafa sam- eiginlega stefnu í málefnum innflytjenda og sameiginleg löggjöf skal einnig gilda um réttindi og skyldur launafólks innan ESB.

Evran: Sameiginleg mynt innan ESB

Evran á upphaf sitt að rekja til Maastricht-samkomulagsins frá 1992 eins og fyrr segir. Gengi hennar er fast innan evruland- anna, ein evra hefur sama verðgildi hvar sem er á evrusvæðinu. En verð evrunnar reiknað í gjaldmiðlum annarra landa utan evrusvæðisins ákvarðast af framboði og eftirspurn eftir evrunni. Gengi evrunnar flýtur því eins og gengi krónunnar gagnvart öðrum gjaldmiðlum þótt það sé fast innan evrulandanna.

Árið 2008 er evran notuð af 15 löndum Evrópusambandsins. Hún er gjaldmiðill allra **stofnlandanna sex frá 1957 (þ.e. Þýska-** lands, Frakklands, Ítalíu, **Hollands, Belgíu og Lúxemborgar)**, en auk þeirra nota evruna Írland, Finnland, Austurríki, Grikkland, Spánn, Portúgal, Slóvenía, Malta og Kýpur.

Vilji Ísland taka upp evru þarf landið fyrst að ganga í Evrópu- sambandið. Því næst þarf landið að vera aðili að Evrópska mynt- bandalaginu undir stjórn Seðlabanka Evrópu og tengja gengi krónunnar við evruna í tvö ár. Gengi krónunnar má á þessum

tíma aðeins lækka eða hækka um 15% frá fyrirfram ákveðnu föstu gengi. Þetta eru þau víkmörk sem Evrópski seðlabankinn setur gjaldmiðlum landa Evrópusambandsins sem vilja sækja um aðild að evrusvæðinu. Gangi þessi tengsl krónunnar og evr- unnar stórslysalaust fyrir sig, þ.e.a.s. takist krónunni að halda sig innan 15% víkmarkanna á reynslutímabilinu, þarf landið einnig að uppfylla ákveðin eftirfarandi skilyrði:

- Verðbólga í landinu má ekki vera nema 1,5% hærri en meðaltalsverðbólga þeirra þriggja landa sem hafa lægsta verðbólgu innan evrusvæðisins.
- Útgjöld ríkissjóðs umfram skatta (halli á ríkissjóði) í eðlilegu árferði mega ekki vera meiri en 3% af landsfram- leiðslu.
- Skuldir ríkisins mega ekki fara upp fyrir 60% af landsfram- leiðslu. Þetta er meginregla. Fari skuldir ríkisins lækkanði má vikja frá þessari reglu.
- Nafnvextir 10 ára ríkisskuldabréfa mega ekki vera meira en 2% hærri en vextir samsvarandi bréfa í þeim þremur ríkjum á evrusvæðinu sem hafa lægsta verðbólgu.

Hverjir eru helstu kostir og gallar þess að taka upp sameiginlega mynt?

Kostir sameiginlegrar myntar:

- Miklir peningar sparast í viðskiptum evrupjóðanna þar sem ein þýsk evra er jafnstór og ein spænsk evra svo að það kostar ekkert að skipta úr einum gjaldmiðli yfir í annan. Þetta þýðir að utanríkisviðskipti milli evruland- anna verða ódýrari en viðskipti á milli annarra landa svo að verðlag getur orðið lægra og kaupmátturinn því hærri í evrulöndunum.
- Allur verðsamanburður er auðveldari. Ferðamenn og kaupsýslumenn sem fara til evrulandanna eru ekki í neinum vandræðum með að bera saman vöruverð í lönd- unum því að það er alls staðar skráð í sömu mynt. Verð- samkeppni ætti því að aukast milli evrulandanna og verð- lag að lækka.
- Gengisóvissa hverfur og gengisáhætta minnkar þegar

löndin hafa sameiginlega mynt. Slíkt getur leitt til aukins flutnings á fjármagni milli landanna.

- Ef sameiginlegum seðlabanka evrulandanna tekst að lækka verðbólgu lækka vextir í kjölfarið og fjárfestingar munu þar af leiðandi aukast á **evrusvæðinu**. Í kjölfar aukinna fjárfestinga mun hagvöxtur aukast.
- Evrópusambandið með sameiginlegan gjaldmiðil kann að draga að sér erlenda fjárfesta sem sjá sér hag í að setja upp fyrirtæki á svæðinu og losna þannig við ytri toll sambandsins og selja vörur sínar ódýrar á þessum stóra markaði.
- Frjálsir fjármagnsflutningar milli landa skapa hættu fyrir lítill hagkerfi með sjálfstæða mynt. Evran getur tryggt smærri hagkerfum innan ESB aukinn stöðugleika í gengismálum.

Gallar sameiginlegrar myntar:

- Það er kostnaðarsamt að taka upp nýjan gjaldmiðil því að verð, laun, samninga og kostnað verður nú að skrá í evrum.
- Á evrusvæðinu getur átt sér stað efnahagslegt misræmi. Hér er átt við að það getur verið samdráttur í Þýskalandi á sama tíma og þensla er á Írlandi. Það er eitt gengi og eitt vaxtastig í öllum evrulöndunum. Þjóðverjar geta hvorki fellt gengi né lækkað vexti þótt atvinnuleysi og skortur á eftirspurn hrjái landið og Írar geta ekki hækkað vexti á sama tíma til að minnka þensluna í landinu.
- Það er engin sjálfstæð peningamálastefna í evrulöndunum. Vextir eru ákveðnir af Seðlabanka Evrópu sem miðar vaxtastigið við eitthvert meðaltal á evrusvæðinu en ekki við efnahagsvanda einstakra landa. Þegar hærri verðbólga er í Grikklandi en í Finnlandi vilja Grikkir eflaust hafa hærri vexti en Finnar en vaxtastigið er alls staðar hið sama.
- Fjármálastefna landanna er heldur ekki alveg sjálfstæð þar sem löndunum er bannað að hafa meiri halla á ríkissjóði en sem nemur þremur prósentum af vergri landsíramleiðslu. Þjóðir sem glíma við atvinnuleysi eiga því ekki auðvelt með að nýta sér halla á fjárlögum til að minnka atvinnuleysið heima fyrir.

Verkefni

1 Hvaða sex lönd stofnuðu Efnahagsbandalag Evrópu árið 1957?

Hvaða þrjár meginhugmyndir lágu að baki stofnun EBE? Árið 1973 bættust þrjú lönd í hópinn og árið 1981 og 1986 koma enn þrjú lönd til viðbótar. Hver voru þessi lönd?

Árið 1995 bættust enn þrjár þjóðir í sambandið og árið 2004 fjölgaði þjóðunum um tíu. Enn fjölgaði þjóðunum um tvær þann 1. janúar 2007. Hvaða þjóðir hafa bæst við (alls 27 þjóðir)?

Hvert er megininntak Rómarsáttmálans?

Efnahagsbandalag Evrópu breytti um nafn árið 1967 og aftur 1992. Hvað hét það eftir 1967 og hvað heitir það nú?

2 Þegar hagfræðingar gera tilraun til að reikna út áhrif aðildar einstakra landa að tollabandalögum nota þeir hugtökin viðskiptamyndun (trade creation) og viðskiptafráhrarf (trade diversion) Hvað er átt við með þessum hugtökum?

Teldu upp nokkur pólitísk, menningarleg og efnahagsleg rök með og á móti aðild Íslands að ESB.

3 Lýstu megininntaki Maastrich-samkomulagsins.

4 Hvað er evra? Hvernig er gengisskráningu evrunnar háttað?

Hvaða lönd innan ESB nota hana ekki?

Hverjir eru helstu kostir evrunnar fyrir aðildarlöndin?

Hverjir eru helstu gallar evrunnar fyrir aðildarlöndin?

Hefur evran áhrif á íslenskt efnahagslíf?

5 Lýstu starfsemi og hlutverki leiðtogaáráðsins.

Hverjir eiga sæti í leiðtogaáráðinu og hvernig og hve lengi eiga þeir aðild að leiðtogaáráðinu?

Rök með og á móti?

6 Lýstu starfsemi og hlutverki ráðherraráðsins.

Hverjir eiga sæti í ráðherraráðinu og hversu lengi eiga þeir sæti þar?

Hvaða stofnun á Íslandi hefur sambærilegt hlutverk?

Hvað er ólíkt og hvað er líkt með þeim?

7 Lýstu starfsemi og hlutverki Evrópudómstólsins.

Hverjir eiga sæti í Evrópudómstólum og hversu lengi eiga þeir sæti þar?

8 Lýstu starfsemi og hlutverki Evrópupingsins.

Hverjir eiga sæti á Evrópupingunni og hversu lengi eiga þeir sæti þar?

Hvernig eru þeir valdir?

9 Lýstu starfsemi og hlutverki framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins.

Hverjir eiga sæti í framkvæmdastjórninni og hversu lengi eiga þeir sæti þar?

Hvernig eru þeir valdir? Hvaða stofnanir á Íslandi gegna sambærilegu hlutverki og framkvæmdastjórnin?

Landbúnaðarstefna Evrópusambandsins 24

Með Rómarsáttmálanum frá 1957 var ákveðið að ríki Efnahagsbandalags Evrópu, eins og það var þá kallað, skyldu hafa sameiginlega stefnu í landbúnaðarmálum. Stór hluti útgjalda Evrópusambandsins fer enn í að fjármagna þessa stefnu en vægi hennar sem hlutfall af heildarútgjöldum sambandsins hefur þó dregist mikið saman. Hlutfallið var 70% um 1970 en var komið niður í 44% árið 2005.

Samkvæmt Rómarsáttmálanum voru meginmarkmið landbúnaðarstefnunnar eftirfarandi:

- Að tryggja bændum sanngjarnt verð fyrir vörur sínar.
- Að tryggja neytendum landbúnaðarvörur á hagstæðu verði.
- Að tryggja nægilegt framboð landbúnaðarvara innan bandalagsins.
- Að auka afköst og hagkvæmni í framleiðslu landbúnaðarvara.
- Að draga úr sveiflum í verði og framleiðslu landbúnaðarvara.

Kerfið sem Efnahagsbandalagið tók upp í því skyni að ná þessum markmiðum var samið í kjölfar styrjaldar og matarskorts í Evrópu og bar þess merki að löndin vildu vera sjálfum sér nóg um matvæli. Það byggðist á því að skilgreina árlega ákveðið markmiðsverð sem er það verð sem ráðherraráðið telur samræmast best ofantöldum markmiðum. Síðan er sett svokallað íhlutunarverð sem gæti t.d. verið 10% fyrir ofan og 10% fyrir neðan mark-